

Program proti šikanování

Vypracovala: Mgr. Kateřina Karnová

Obsah

1. Předmět
2. Základní metodické pokyny MŠMT
3. Vymezení základních pojmů
  - šikanování
  - přímá podoba šikany /verbální, fyzická/ - nepřímá podoba šikany
4. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků
  - odpovědnost školy za ochranu zdraví žáků
  - odpovědnost pedagogických pracovníků
5. Prevence proti šikanování
6. Varovné signály šikany
7. Zakrývání šikany
8. Kdo začíná šikanovat – motivy
9. Informace pro žáky
10. Doporučená literatura

1. Předmět

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí.

Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo nebo ne.

Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy řešení šikanování.

2. Základní metodické pokyny

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č.j. 24 246/2008-6.

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č.j. 20 006/2007-51

3. Vymezení základních pojmů

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Přímá podoba šikany zahrnuje fyzické útoky, vydírání, poškozování věcí, krádeže druhé osobě, ale i útoky slovní – nadávky, pomluvy, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Kyberšikana – prostřednictvím komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.)

-verbální šikana, fyzická šikana, kombinovaná šikana

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou žáků.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestních činů či provinění – vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti Jednotlivci (§ 197a), poškozování cizí věci (§ 257).

4. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

Škola je odpovědná v souladu s ustanovením §29 zákona č.5651/2004 Sb. školský zákon. Je povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Každý pedagogický pracovník je povinen řídit se příslušnými pokyny a ustanoveními.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona).

V úvahu přicházejí i další trestné činy – nadržování (§ 166), schvalování trestného činu (§ 165). Skutkovou podstatu účasti na trestném činu (§ 10) může jednání pedagogického

pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu (např. nechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.).

5. Prevence proti šikanování

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je:

- Školní vzdělávací program,
- Minimální preventivní program.

System dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků:

- pravidelná školení metodika prevence, výchovného poradce,
- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů v kolektivu, upevňování zdravých norem chování ve třídách.

Informování pedagogických pracovníků, rodičů i žáků o problematice šikanování.

Zpracování prevence proti šikanování do školního řádu a dodržování šk. Řádu.

Spolupráce se specializovanými institucemi.

Pravidelná setkání třídní učitel – žáci - komunitní kruh.

Informační nástěnka školního metodika prevence.

Schránka důvěry.

Výchovný tým – ředitel školy, zástupce ředitele školy, učitelé z 1. a 2. stupně, výchovný poradce, školní metodik prevence, pedagogický pracovník.

6. Varovné signály šikany

Příklady - **NEPŘÍMÉ ZNAKY ŠIKANOVÁNÍ**

- Žák je o přestávkách často osamocený, nemá kamarády, vyhledává blízkost učitelů.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči, stává se uzavřeným.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance, které nedovede uspokojivě vysvětlit

Příklady – **PŘÍMÉ ZNAKY ŠIKANOVÁNÍ**

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, hrubé žerty, urážení rodičů, vysmívání se slabostem a handicapům.
- Honění, strkání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu. Agresoři berou peníze, zabavují kapesné, ničí oblečení, přivlastňují si věci oběti, ukradnou nebo ničí učebnice, sešity oběti nebo na ně kreslí různé symboly, plivou na svačinu,...
- Násilné a manipulativní příkazy – zákaz mluvit s kamarádem, donucování oběti jíst jídlo, do kterého bylo napliváno,...

7. Zakrývání šikany

1. Od oběti lze těžko získat podrobnější a často i objektivní informace.
2. Agresoři často vynalézavě lžou, používají falešné svědky a nutí oběti ke lhaní nebo odvolání výpovědi.
3. Pro ostatní členy nemocné skupiny příznačný strach vypovídat, chápou to jako žalování.
4. Někteří rodiče agresorů chrání své děti za každou cenu.
5. Někteří rodiče oběti se obávají spolupracovat při vyšetřování.

8. Kdo začíná šikanovat – motivy

- Upoutání pozornosti – být středem pozornosti.
- Zabíjení nudy.
- Chce vykonat něco velkého, dokázat si své schopnosti.
- Prevence – chce předejít svému týrání, pro jistotu začne šikanovat.
- Zkouší, co druhý vydrží.

9. Informace pro žáky - šikanování

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál?

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto?

Překonej strach a zajdi za učitelem, kterému důvěřuješ:

- **třídní učitel**
- **výchovný poradce**
- **školní psycholog**

- ředitel školy

Svěř se rodičům.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak.

Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě. Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“

Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
  - Svěř se svým rodičům.
  - V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky.
- Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.

Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18

Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.